

Artforum

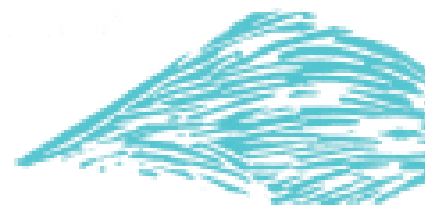
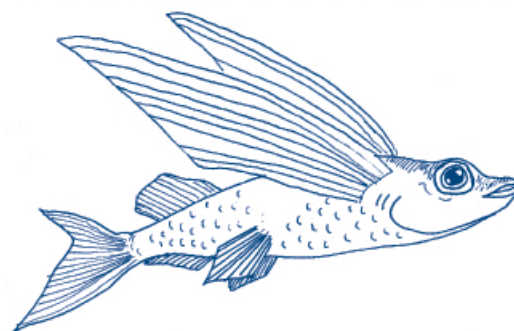
HLBOKO- MORSKÉ ROZPRÁVKY

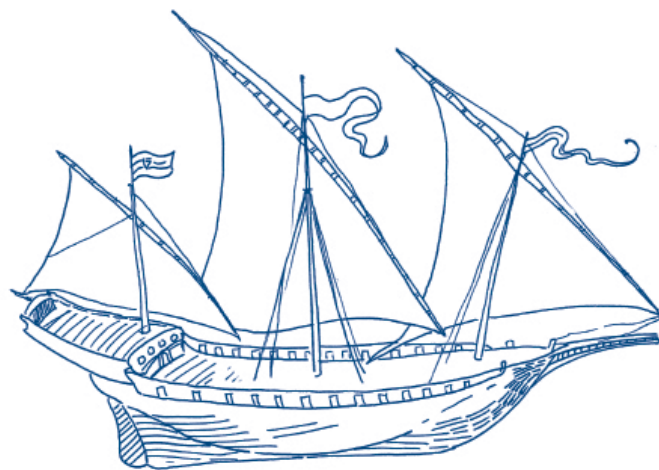
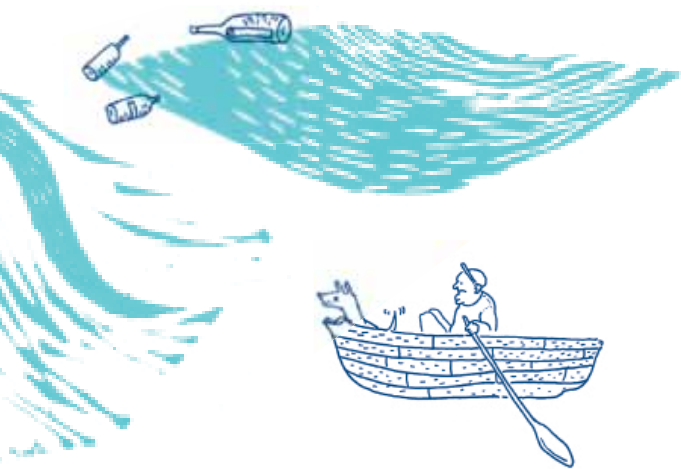
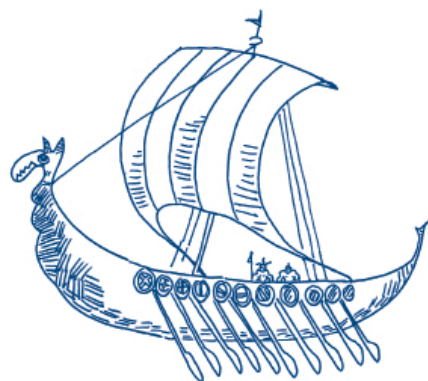

napísala MONIKA KOMPANÍKOVÁ
ilustrovala VERONIKA HOLECOVÁ

Hlbokomorské rozprávky

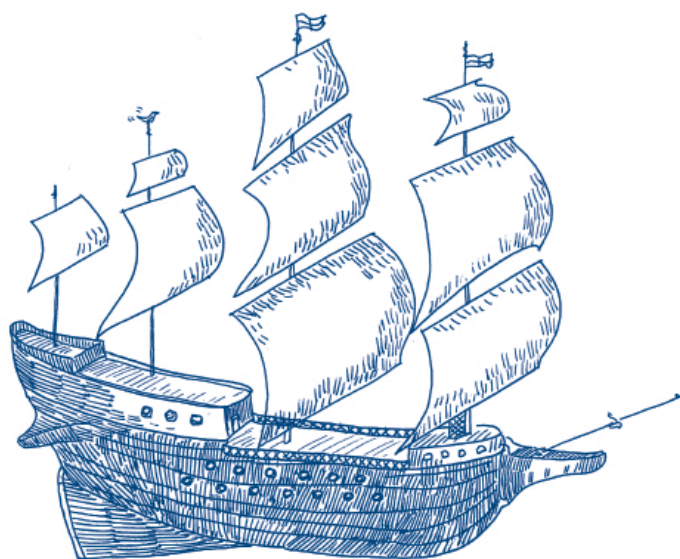

Monika Kompaníková
Hlbokomorské rozprávky

Text © Monika Kompaníková, 2013
Illustrations © Veronika Holecová, 2013
Design & Layout © Martina Rozinajová, 2013
Slovak edition © Artforum, 2013

Artforum

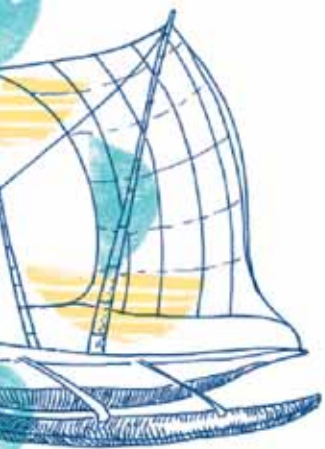
napísala MONIKA KOMPANÍKOVÁ
ilustrovala VERONIKA HOLECOVÁ

Ponáráme sa

Predstav si more. Zavri na chvíľočku oči a skús to. Predstav si more Čierne, Baltické, Jadranské alebo more Sargasové. Predstav si veľa vody, veľa slanej vody, vlny narážajúce na útesy, penu usadenú medzi kameňmi na pobreží, piesok medzi prstami a chaluhy zapletené do vlasov. Predstav si, ako more hučí počas búrky, ako šumí, keď voda stúpa prílivom a ako sa na brehu prevaľuje piesok za odlivu. Nad hladinou mora sa vznášajú čajky, albatrosy a lietajúce ryby, hladinu rozrezávajú plutvy kosatiek a žralokov. Predstav si všetky tie lode, ktoré brázdia moria a oceány, výletné lode, lietadlové lode, remorkéry, krížniky aj ľadoborce lámajúce vlastnou váhou ľadové kryhy severných morí. Drevené galeóny, trojstážňové plachetnice, rýchle vikingské lode,

katamarany domorodcov, vlečné člny, škunery a parníky, džunky prvých starovekých moreplavcov a jednoduché veslice chudobných rybárov. Predstav si loďku uprostred otvoreného mora, ktorému nevidieť ani začiatok, ani koniec. Ropné plošiny ukotvené betónovými piliermi. Pokojnú zátoku, ktorá ochráni lode pred vlnobitím. Betónové vlnolamy, nákladné prístavy, pokojné pieskové pláže, rozoklané útesy, koralové bariéry, farebné bójky nad plytčinami, majáky v hmle. Vodu, ktorá spája brehy pevnín a ostrovov.

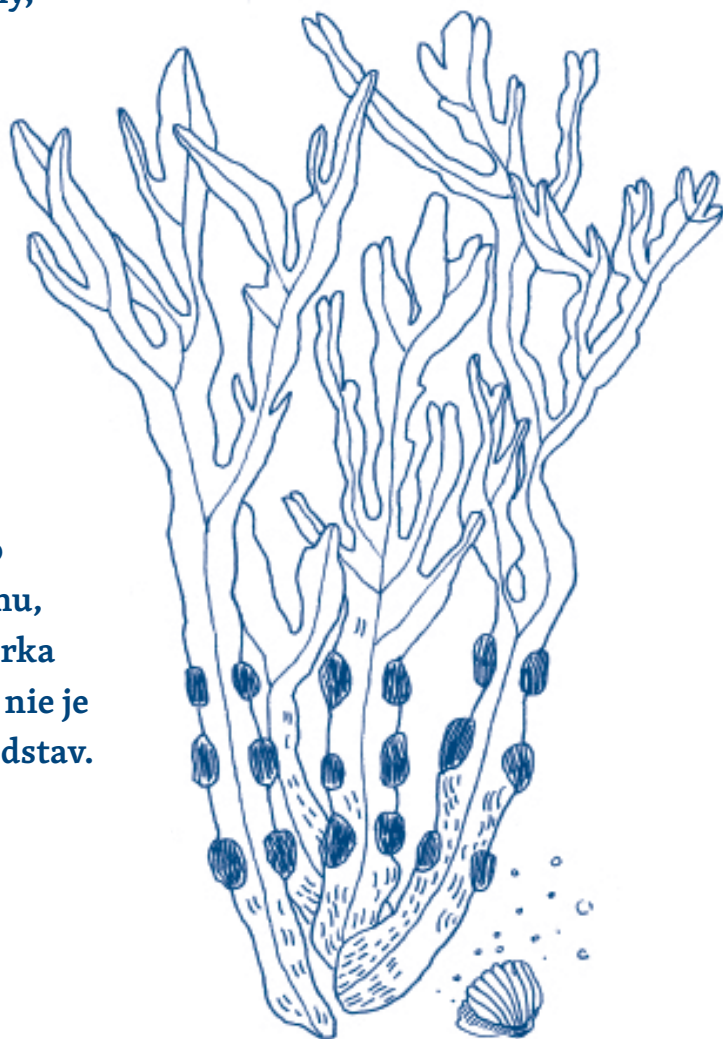
Predstav si vodný svet pod morskou hladinou. Ako v hrnci plnom dobre posolenej planktónovej polievky tam plávajú ryby, chobotnice, medúzy, morské panny, kôrovce, ulitníky, obrovské cicavce, ponorky a jeden či dva batyskafy.

A úplne dole, morské dno.

No, predstav si ho. Na morskom dne — tak ako tu hore, u nás, na zemi — sa rozprestierajú nedozierne, pieskovými dunami pokryté pláne, husté lúky zvlnené teplými prúdmi, vrchy obrastené koralmi a sasankami, podmorské sopky chrliace vriacu vodu. Skaly, vraky potopených lodí, stratené mestá, sopky a hlboké priekopy.

A na dne tej najhlbšej priekopy, v hĺbke viac ako desaťtisíc metrov, na severnom okraji Tichého oceánu, tam, kde sa už nedostane slnečný lúč, potápač, ponorka a dokonca ani japonské lovkyne perál — tak tam už nie je vôbec nič. Je tam len tma a zima. Brrrr. Len si to predstav.

Chaluka
(*Fucus vesiculosus*)

I keď — nie je to celkom tak.

Aj v tej najtemnejšej a najstudenšej temnote sa dá nájsť nejaký život. Na dne tej najhlbšej priekopy totiž žije jedna ryba. Ryba Biba. Ryba Biba, ako správna hlbekomorská ryba, si v temnote svieti svojím vlastným lampášikom. Lampášik sa hompáľa na konci akejsi udice a tá udica trčí rybe Bibe z jamky medzi očami.

Je to ryba škaredá, na prvý pohľad odpudivá. Je skoro taká široká ako dlhá, telo samá hrča, ako taký zemiak. Plutvy má v pomere k telu príliš malé, chvost voľajaký potrhaný. Papuľu má krivú a veľkú, spodná gamba je väčšia ako horná a tak ju nikdy nevie poriadne zatvoriť, zuby jej trčia von. Voľakedy mala šesťdesiatosem zubov a zúbkov na každej strane, no minulú stredu sa jej päťdesiatdva z jej šesťdesiatich ôsmich zubov zlomilo a štyri sa jej ohli tak, že jej trčia von z papule ako vešiačky. Keby ryba Biba nosila na svojich potulkách hlbčinou tašku, kabát, obuvák alebo dáždňik, mohla by si ich na tie vešiačky zavesiť. Ale ona kabát, obuvák, tašku ani dáždňik nepotrebuje a tak sú jej zuby trčiace von z papule akurát tak na oštaru.

Biba vie, že vyzerá smiešne, ale Bibe je úplne jedno, či je pekná, alebo škaredá. Koniec koncov, každý morský živočích je nejaký, jeden má papuľu príliš veľkú, jeden príliš malú a poniektorí nemajú žiadnu. Bibu viac trápi hlad. Kým mala zúbky uložené pekne vedľa seba ako latky v plote, stačilo,

aby roztvorila papuľu dokorán a zablíkala lampášikom. Drobné rybky, červíčky, krevetky a kadejaké chutné smietky sa nechali zlákať svetielkom a pekne krásne jej vplávali rovno do papule. A už odtiaľ nevyplávali, lebo ryba papuľku privrela, zuby zacvakli. Ale teraz, teraz jej rybky a krevetky cez tie diery rýchlo ujdú späť do širého mora. A preto je ryba Biba už od stredy hladná a mrzutá.

Túla sa hlbocinou so zhasnutým svetielkom, aby nikto nevidel tú pohromu v jej papuli, i keď tým porušuje pravidlá hlbokomorskej premávky v morských prúdoch aj mimo nich, ktoré prikazujú celoročné svietenie. Biba si myslí, že bez zasvieteného lampášika ju i tak nikto nezbadá. Občas sa šuchne o prhlivú sasanku, občas sa schová v diere medzi skalami, občas si pospí. Teraz je hladná, mrzutá a lenivá, nechce sa jej hýbať plutvami a tak si plutvy pritiahne k telu, zavrie oči a nechá sa unášať prúdom. Jej tučné, guľaté telo si razí cestu studenou a tmnou hlbocinou ako balón, ktorý sa niekomu vyšmykol z ruky a odletel s vetrom. Kolísanie vody ju uspáva. Zasníva sa, zaspí.

Keď tu zrazu... Bum! Tresk! Plesk! Au! Vo veľkej rýchlosti do nej narazí niečo studené a klzké. Vrazí to do nej a začne sa to metať, hádzať, krútiť a plieskať okolo seba niečím dlhým a tenkým, až sa zvíří voda a zo dna sa zdvihne veľký oblak piesku. Piesok Bibe vojde do očí, ktoré jej v tej chvíli opuchnú a sčervenejú. Už sú ako veľké červené taniere a Biba nimi guľa sem a tam, jedným do jednej strany a druhým do druhej strany. Guľa očami, cvaká zubami a zúrivo plieska plutvami,

až kým sa čudo nezachytí na jej štyri háčiky a nezostane bezmocne visieť ako taká špageta na vidličke.

„Ách, jáj, áách, jáááj!“ vzdychá to čudo, narieka.

„Neubližujte mi! Prosím! Prosííím!!“ prosíka vystrašene.

„Au, áaauu! Pusti ma!!“ kričí zase ryba Biba, lebo čudo je ťažké a ťahá ju ku dnu.

„Veď ja ťa nedržím, ty držíš mňa!“ kvíli neznámy a vrtí chvostom.

„Ty, ty, ty... ty! Ty jeden živočích! Čo si ty vlastne zač, keď nevidíš, kadiaľ plávaš? Čo nesvietiš? Ty, ty, ty...“ nadrapuje sa ryba Biba, ale v tej chvíli si uvedomí, že ani jej svetielko nesvieti, že sama porušuje pravidlá hlbokomorskej premávky, a tak uprostred vety radšej stíchne, zahanbí sa a zasvieti.

Medzi jej štyrmi vešiačikmi visí tenký vychudnutý hlbokomorský had a nemeselo pozerá do jej veľkých očí.

A tak sa ryba Biba zoznámila s hadom Radom.

Hlbokomorský had Rado je na tom podobne ako ryba Biba. Krásy veľa nepobral, plutvy nemá žiadne, len dlhé úzke telo neurčitej farby. A na konci chvosta jedno svetlo, ktoré sa v utorok pokazilo. Zablikalo a zhaslo. Z ničoho nič, bez príčiny. Hada preto trápi hlad. Má síce plnú papuľku krásnych, zdravých a špicatých zubov, ale s nefunkčným svetlom mu nezostáva nič iné, len blúdiť potme hĺbočinou a cvakať zubami naprázdno.

„No, načo sú mi také zuby!“ narieka, keď vidí, ako mu ryba Biba mieri svojím lampášikom do papuľky a závistlivo zúbky preratúva. Jeden, dva, tri... desať, jedenásť... dvadsaťtri... tridsaťtri...

„Bez svietielka ja žiadnu krevetku neprilákam, ani na morskom dne nič nenájdem! V bruchu mi už tak škvŕka, že všetko živé na sto metrov plaším, všetky krevetky sa predomnou schovávajú. Som hladný, smädný a nešťastný!“

„No už nenariekaj, lebo naozaj odplašíš všetko živé naokolo. Povedz mi radšej, čo tu robíš? Ako si sa sem, do týchto končín, dostal?“ pýta sa Biba len preto, aby had hovoril o niečom inom ako o hlade. Sama je tak preukrutne hladná, že by zjedla aj morskú uhorku, nazývanú pre svoj nevábný vzhľad aj morské hovienko.

„Ja neviem, kde som, stratil som sa,“ fňuká had. „Taký som zoslabnutý, že už nevládzem ani plávať. Chytil ma morský prúd a zavliekol ma až sem. Som úplne stratený! A najhoršie je, že si nemôžem ani na cestu posvietiť, a tak stále do niečoho narážam. Celé telo ma bolí, pozri, aký som doudieraný,“ povie had a trochu sa zavlní. „Medúza ma popŕhlila, hlbokomorský čert do mňa narazil, aj morský ježko ma popichal... a aj do teba som vrazil. Mrzí ma to,“ dodá Rado smutne.

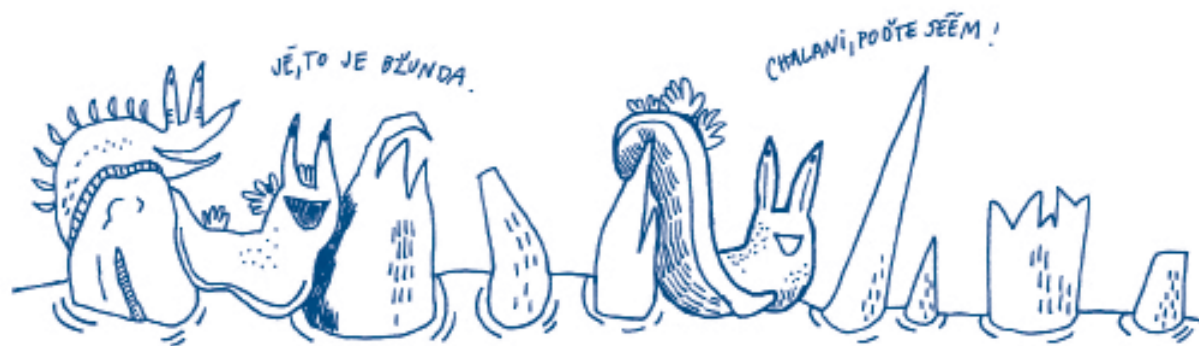
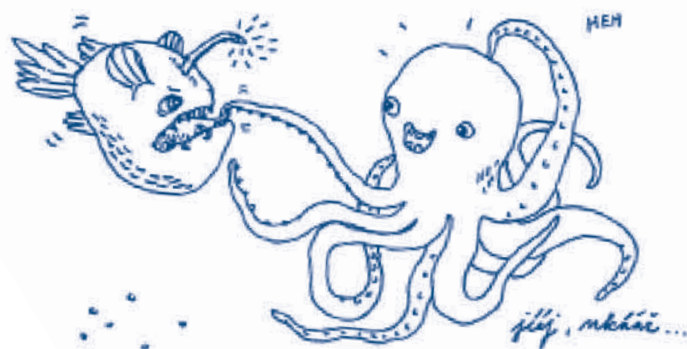
Úbohý hlbokomorský had, pomyslí si ryba Biba. Chudáčik. Kvíli a fňuká, celý sa trasie. Pokazené svietielko, ktoré má na konci chvosta, leží na morskom dne, v piesku. Nesvieti, neblinká.

„No, už toľko nefňukaj a pozri sa na mňa,“ povie Biba, lebo ho chce trochu utešiť. Zamieri svetielkom priamo na svoje polámané zúbky. „Pozri, ako vyzerám. Ako také strašidlo. Horšie ako morský čert. Chobotnice sa mi smejú a strkajú mi chápádlá do dier medzi zubami. Nahoziabre slimáky mi po nich lezú ako po preliezačkách. Náramná sranda. A každú chvíľu sa mi do tých trčiacich zubov zamotá nejaká morská tráva. To sme ale dopadli!“ vzdychne nakoniec ryba Biba, zagúľa červenými očami a otvorí papuľu dokorán ako vráta na garáži.

„Ale aspoň ten lampášik ti pekne svieti. Pozerám... máš aj bodové, aj diaľkové... čo viac by si chcela?“ skočí jej do reči had. Biba zamieri svetielko do temnoty a bodovým svetlom osvetlí niekoľko utekajúcich krabov. Potom prepne na diaľkové svetlo a vystraší ním veľkú červenú hviezdicu a krdel' drobných rybičiek.

„Svetlo mám, ale zuby mi nefungujú. Zo svetla sa nenajem!“ protestuje ryba. „Sa ti vraví, s takými tesákmi!

„A čo so zubami, keď...“

„Počkaj Rado!“ skočí mu do reči Biba. „Ty máš zuby, ja mám svetlo! To znamená... to znamená, že spolu máme aj lampášik, aj zuby a sme kompletným hlbokomorským živočíchom!“ zvolá ryba Biba a od samej radosti sa začne krútiť a nafukovať a vypúšťať medzierkami medzi zubami bubliny.

„To znamená...“ had Rado ešte stále ničomu nerozumie.

„No to predsa znamená, že keď ja budem svietiť a ty chytať, tak sa veru konečne poriadne napapkáme. Pochopil si?“

„Pochopil!“

„Súhlasíš?“

„Pravdaže súhlasím!“

„A rozdelíš sa?“

„Presne na polovicu!!!“ zvolá had a tak sa začne krútiť, že sa ako vývrтка zavráta do piesku.

A tak sa ryba Biba s hadom Radom vybrali hľadať niečo pod zub spolu. Niečo primerane malé, čo dokáže požuť aj drobný had, a niečo také veľké, aby to neutieklo z Bibinej štrbavej papule. Plávali pekne vedľa seba, ryba svojím lampášikom osvetľovala morské dno, svietila do škár medzi kameňmi, do húštiny morskej trávy, do prázdnych ulít. S hadom Radom bolo potom radosť loviť, pretože sa so svojím úzkym dlhým telom dostal aj tam, kam by sa tučná ryba Biba nikdy nebola zmestila. Spolu nachytali veľa-veľa rýb. Za dve plné papuľky.

